

Vitenskapskomiteen for mat og miljø

v/ Danica Grahek-Ogden

Deres ref:

Vår ref: 2019/136672

Dato: 14.11.2019

Org.nr: 985 399 077

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

VKM-BESTILLING

RISIKORANGERING AV SMITTESTOFFER I NÆRINGSMIDLER SOM GRUNNLAG FOR MATTILSYNETS OVERVÅKING

Bakgrunn

Mattilsynet gjennomfører årlig ulike overvåkings- og kartleggingsprogrammer (OK-program) hvor det analyseres for smittestoffer i næringsmidler på det norske markedet. Mat og drikke skal ikke inneholde smittestoffer som gjør den helsefarlig. En god oversikt over forekomst av smittestoffer i næringsmidler er viktig og oppnås gjennom overvåking. For å kunne prioritere hvilke smittestoffer og næringsmidler som skal overvåkes i årene fremover, trenger Mattilsynet en kunnskapsbasert rangering av smittestoffer i mat og drikke som kan utgjøre en potensiell risiko for folkehelsen. Denne rangeringen bør være basert på definerte og begrunnede kriterier for vurdering av helserisikoen knyttet til ulike smittestoff-næringsmiddel kombinasjoner. Oversikten vil bidra til at Mattilsynet kan være kunnskapsbasert i sin overvåkning av smittestoffer i mat og drikke.

Valg av patogen-næringsmiddelkombinasjoner som overvåkes per i dag, er basert på ulike vurderinger knyttet til blant annet:

- Regelverksstyrte programmer
- Behov for informasjon om smittestoffer i næringsmidler på det norske markedet ut fra kunnskap om risiko, basert på:
  - relevant og vitenskapelig informasjon fra EFSA, VKM og andre kunnskapsinstitusjoner
  - kunnskap om utbrudd på det norske og internasjonale markedet
  - resultater fra tidligere års OK-programmer
  - RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed)
  - tilsynsresultater
- Behov for data for å vurdere kostråd og risikokommunikasjon
- Mat som spises av sårbare grupper og ny bruk av mat
- Behov for kunnskap om spesielle forhold eller næringsaktører
- Oppfylle kontrollforordningens krav om bruk av tilsynsprøver som verktøy for å verifisere virksomhetens styringssystem, og dermed følge ESAs anbefalinger om dette
- Dokumentasjon som er nødvendig ved eksport

En oversikt over relevante nasjonale OK-program for 2019 og tidligere år er vedlagt (vedlegg 1).

Regelverk

Kommisjonsforordning (EF) nr. 882/2004 (kontrollforordningen), fastsetter at offentlig kontroll skal foretas ved hjelp av hensiktsmessige kontrollmetoder og teknikker som blant annet overvåking, tilsyn, verifisering, revisjon, inspeksjon, prøvetaking og analyse. Forordningen stiller krav til at offentlige kontrollmyndigheter skal utarbeide flerårige nasjonale kontrollplaner som skal gjennomføres i henhold til risikobaserte prioriteringer. Våre overvåkingsprogrammer gir viktige innspill til risikobasert prioritering av den offentlige kontrollen.

Ny kontrollforordning (kommisjonsforordning nr. 2017/625) trer i kraft 14. des 2019, og vil erstatte kommisjonsforordning (EF) nr. 882/2004. Den nye forordningen fastsetter tilsvarende krav til hensiktsmessige kontrollmetoder og langsiktig planlegging i henhold til risikobaserte prioriteringer.

Oppdrag

Som grunnlag for Mattilsynets overvåking av humanpatogene smittestoffer i næringsmidler, ønsker vi at VKM utarbeider en **rangering av smittestoffer og matvarekombinasjoner** som kan utgjøre en risiko for folkehelsen. Med *matvare* menes ulike typer mat og drikke som omsettes på det norske markedet (både råvarer, prosessert- og spiseklar mat, produsert i Norge og utlandet). Detaljeringsnivået må vurderes av VKM. Inndeling i matvaregrupper og bruk av flere nivåer kan være aktuelt.

For å komme frem til hvilke **kriterier som skal legges til grunn for rangeringen**, ønsker Mattilsynet at VKM gjør en vurdering basert på at rapporten skal benyttes som grunnlag for Mattilsynets fremtidige overvåking. Aspekter som kan være aktuelle å vurdere i denne sammenhengen er f.eks. antall registrerte norske og utenlandske sykdomstilfeller per år, alvorlighetsgrad av sykdom, utbruddsforekomst i Norge og utlandet, funn ved overvåking, data fra RASFF (*Rapid Alert System for Food and Feed*), EFSA, VKM og andre kunnskapsinstitusjoner, eksponering i befolkningen (inkl. sårbare grupper), smittestoffenes egenskaper knyttet til vekst og overlevelse, matens opprinnelse, produksjonsprosess fra «jord til bord» osv. Valg av kriterier skal begrunnes i rapporten.

Det er ønskelig at VKM også inkluderer tilleggsinformasjon som er relevant for prøvetaking og analyse av de ulike smittestoffene/matvarene; f.eks. årstidsvariasjon i forekomst.

Under er det listet opp noen av de vanligste matbårne smittestoffene som gir sykdom hos mennesker. Mattilsynet ønsker at disse smittestoffene skal inngå i VKMs vurdering. Andre smittestoffer kan også inkluderes dersom VKM vurderer det som hensiktsmessig. For noen smittestoffer foreligger det per i dag utstrakt regelverksstyrt kontroll, som f.eks. for trikinose, tuberkulose forårsaket av *Mycobacterium bovis*, brucellose og overførbar spongiform encefalopati. Disse smittestoffene, samt antibiotikaresistens, er ikke inkludert i bestillingen. Aktuelle regelverksstyrte programmer og relatert regelverk er oppført i vedlegg 1.

Humanpatogene smittestoffer som Mattilsynet ønsker skal inngå i VKMs vurdering, i alfabetisk rekkefølge:

- *Anisakis simplex*
- *Bacillus cereus*
- *Campylobacter* spp.
- *Clostridium botulinum*
- *Clostridium perfringens*
- *Cryptosporidium* spp.
- *Echinococcus multilocularis*
- *E. coli*
- *Giardia duodenalis*
- Hepatitt A virus
- Hepatitt E virus
- *Listeria monocytogenes*
- Norovirus
- *Salmonella* spp.

- *Shigella spp.*
- *Staphylococcus aureus*
- *Toxoplasma gondii*
- *Vibrio*
- *Yersinia enterocolitica*

Hvorfor Mattilsynet bestiller dette oppdraget

Mattilsynets samfunnsoppdrag innebærer å sikre helsemessig trygg mat. Mattilsynet arbeider herunder for at befolkningen ikke skal eksponeres for helseskadelige mengder av smittestoffer gjennom maten.

VKM som kunnskapsleverandør, sikrer at Mattilsynet får en uavhengig vitenskapelig vurdering og rangering av smittestoffer i næringsmidler. Oversikten vil bidra til at Mattilsynet kan være kunnskapsbasert og utarbeide gode risikobaserte planer for overvåking av smittestoffer i næringsmidler.

Data

- Tilgjengelige rapporter og kartlegging- og overvåkingsdata fra Norge og sammenlignbare land
- Data innrapportert via RASFF
- Data samlet i forbindelse med VKMs tidligere risikovurderinger
- Data fra EFSA's risikovurderinger
- Data fra MSIS
- Data fra VESUV
- Internasjonale utbruddsdata
- Forbruksmønster: Norkost, Ungkost, Spedkost
- Annet

Språk

Mattilsynet ønsker at rapporten skrives på engelsk med et fylldig sammendrag på norsk.

Tidsramme

For å kunne bruke denne informasjonen til å planlegge hvilke smittestoffer og matvarer som skal overvåkes fra 2022, trenger Mattilsynet denne rapporten innen **juni 2021**.

Saksansvarlig i Mattilsynet

Laila Jensvoll
Seniorrådgiver
Mattilsynet, hovedkontoret
Avdeling mat, seksjon hygiene og drikkevann
laila.jensvoll@mattilsynet.no

Med hilsen

Nina Krefting Aas
Seksjonsleder

Vedlegg

1. Oversikt over relevante OK-programmer

Vedlegg 1 -
Oversikt OK-prograr

Aktuelle lenker:

- [Kommisjonsforordning \(EF\) nr. 882/2004](#) (kontrollforordningen)
- [Kommisjonsforordning \(EF\) nr. 2017/625](#) (ny kontrollforordning – hoveddelen trer i kraft i desember 2019)
- [RASFF Portal](#)